

AQUELLS ESTIUEJANTS

Història dels orígens dels Amics de les Arts [1]

L'estiueig, com a fenomen social, conta ja amb un segle d'història. Consisteix bàsicament en un estat de tertúlia permanent mentre es combat la calor amb banys de mar matinals i passejades vespertines. No ens cal anar molts anys enrera per recordar aquell temps en què el poble i la ciutat eren dues realitats socials diferenciades. Entre la gent de ciutat desplaçada per passar els estius als pobles, podien observar-se llavors dues menes d'actituds encara avui visibles: uns porten la ciutat tant incrustada que pretenen que tot s'amotlli a la seva obsessionant condició urbana; però després hi ha uns altres estiuejants que obren enormement els ulls al què tenen al davant i se'n meravellen fins a tal punt que la seva identitat en queda afectada.

D'aquests darrers eren en Jaume Martí, en Gustau Camps, en Francisco Llovet i en Joan Morral, els quatre estiuejants que un dia d'estiu de 1961, no satisfets amb allargar a la platja la tertúlia artístic-literària que durant l'hivern mantenien al restaurant "La Punyalada" del Passeig de Gràcia, organitzaren un concurs de pintura sobre Sant Pol. Aquest és l'origen més remot dels Amics de les Arts.

Volgueren que molts altres ulls contempléssin aquest paisatge i el pintessin.

Amb tal propòsit van decidir posar cada un d'ells cinc-mil pessetes per al premi i van remoure els seus contactes entre els crítics d'art per donar la difusió necessària a l'esdeveniment: Joan Cortés de La Vanguardia, Àngel Marsà de El Correo Catalán i Sempronio de Tele-Express i Destino. El resultat fou sorprenent. Aquella iniciativa va atraure un total de cent-quaranta pintors que durant quinze dies pintaren les gents, els carrers, els edificis, les platges i les muntanyes del terme. L'allau de pintors degué causar un gran efecte a la població. Els organitzadors havien, amb gran encert, anunciat la convocatòria del premi sota un tema obligat: "Sant Pol".

El següent resultat d'aquella iniciativa no és menys sorprenent. En només un estiu aconseguiren captar setanta socis, cosa que indica que el cercle de la tertúlia sobre les arts s'eixamplava considerablement a Sant Pol. Es posaren a treballar amb entusiasme. El certamen s'organitzà anualment de 1961 a 1968, i bienal de 1968 a 1976, any del darrer concurs. L'aportació dels socis cobria l'organització del concurs i l'import del primer premi, el qual anà augmentant de les primeres 20.000 pessetes fins a 60.000. El segon premi corria a càrrec de l'Ajuntament i el Patronat pro-turisme i la dotació anà creixent de 10.000 fins a 25.000 pessetes. Finalment hi havia un tercer premi, el premi "Dr. Riera Vaquer", al millor dibuix o aquarel·la, que era una aportació particular del fill del l'homenatjat, dotat amb fins a 10.000 pessetes. La participació no va defraudar mai i la convocatòria arribà a obtenir un cert ressò en els medis artístics catalans i espanyols. Fins i tot es van fer intercanvis d'obra amb un certamen similar a Itàlia. El jurat el composaven els Amics de les Arts. L'entrega dels premis tenia lloc durant un sopar de gala en un restaurant de Sant Pol, sopar que servia de passada per acomiadar les amistats de l'estiueig.

El 15 d'abril de 1964 quedava constituïda legalment l'entitat Amics de les Arts amb l'aprovació dels seus estatuts per part del Ministeri de Governació. Les activitats de l'entitat comencen llavors a diversificar-se. A més del concurs de pintura s'organitzaran, a partir de l'estiu de 1965, conferències, concerts, passis de cinema documental i exposicions monogràfiques. Aquell any també es va veure la necessitat de crear un Museu de Pintura que albergués les obres premiades en els concursos, a més de les no recollides i, sobretot, les donacions particulars d'obres de gran interès que començaven a produir-se. A aquest efecte s'aixecà un pis sobre l'antic mercat municipal. Les obres costaren aproximadament un milió de pessetes que fou aportat íntegrament pels socis de l'entitat. L'esperada inauguració del Museu de Pintura de Sant Pol de Mar s'esdevingué l'any 1967 al seu emplaçament actual. L'any 1975 es va publicar el catàleg del Museu que contenia 131 obres.

Dissortadament, l'empenta inicial cedí amb el pas dels anys. El 1983 una circular informava als socis sobre les dificultats econòmiques de l'entitat i poc després el Museu tancava les portes. S'acabava així la primera etapa de la història dels Amics de les Arts. Els quadres, sotmesos a fortes fluctuacions de llum, temperatura i humitat a l'interior del Museu, que llavors tenia un precari sostre d'uralita, sofriren un deteriorament lamentable. L'oblit dels santpolencs i els estiuejants cobrí la tasca dels Amics de les Arts durant uns quants anys, fins que cap al final de

la dècada dels vuitanta germinà una nova etapa.

Revisant la documentació que generà l'entitat Amics de les Arts durant aquest primer període de la seva existència, actes de les reunions, programes, invitacions, etc., es té una visió general del dinamisme de l'entitat. Concerts de música clàssica (Coral Sant Jordi, 1970 i 1973; Anna Ricci, 1979); conferències (Sempronio, 1970; Joan Rais, 1972); passis de cinema documental (art romànic, 1968; art contemporani alemany, 1974); exposicions d'obra gràfica (Joan Miró, 1972; col·lectiva, 1979); exposicions-homenatge (Josep Mateu, 1968; Benet Martorell, 1970), són només alguns dels exemples que permeten il·lustrar la tasca cultural duta a terme per aquests primers Amics de les Arts. Això pren més rellevància si ho situem en un context històric, el dels anys seixanta i primers setanta, en què l'estiueig, versió interior del turisme internacional, s'entenia a nivell social com un mer sistema d'omplir el calaix, cosa que era afavorida per les facilitats de tota mena que l'Estat franquista donava a l'expansió de la cobdícia i l'especulació, virtuts encara avui afanyosament cultivades sota el paraigua de la democràcia, dels particulars obcecats en guanyar diners amb allò que Agustí Calvet qualificà de la "cucanya del turisme" i que tant mal ha causat a l'interès general. Aquells Amics de les Arts, en canvi, treballaren per l'interès general, per l'art i la cultura. Això els omple de prestigi i ha de ser motiu del nostre homenatge més sincer.

Aquells estiuejants es situaren en una tradició d'estiueig que havia portat a Sant Pol, a principis del segle XX, persones de les quals dir que eren amics de les arts seria quedar-se curt. Entre altres noms inscrits a la història de l'art català, hi havia el compositor Enric Morera, el pintor Nicolau Raurich, el polític i escriptor Pere Coromines o el poeta noucentista Martí Monteys, pare d'un dels fundadors dels Amics de les Arts. La llista és més llarga però no és necessari esmentar-los a tots ara. En canvi subratllarem el detall que, fora del concurs de pintura, la primera activitat cultural organitzada pels Amics de les Art fos un homenatge al mestre Enric Morera amb motiu del centenari del seu naixement. L'acte tingué lloc el 7 d'agost de 1965 i consistí en el descobriment d'una placa commemorativa de l'efemèride a la façana de l'antiga biblioteca, amb l'actuació del Cor i la Cobla de Sant Pol de Mar. D'aquesta manera, l'estiuejant antic, però sobretot l'artista, era motiu d'homenatge conjunt per part de l'equip local i el visitant. El diàleg entre els dos equips, per continuar utilitzant aquest llenguatge absurd però inofensiu, no degué resultar sempre fàcil. Però hi ha documents històrics que demostren que els esforços, per part de molts, no s'estalviaren.

Una de les primeres exposicions que es realitzaren al Museu fou l'Exposició-Homenatge al pintor santpolenc Josep Mateu (1900-1964) inaugurada el primer de setembre de 1968. Val la pena recuperar alguns fragments del programa d'aquella exposició. Deia així: "Quan un grup d'amics vàrem tenir la idea de crear una entitat cultural i artística a Sant Pol, no va ser amb la intenció de que ens servís d'entreteniment en els nostres ocis estivals (...) Aquest homenatge ha de fer que des d'ara caminem junts cap a la consecució de fites importants en la vida cultural i artística del nostre estimat Sant Pol de Mar". Tinc la sensació que alguns estiuejants van arribar a ser una mica de Sant Pol, almenys aquells estiuejants l'estimaven, com estimaven la pintura, l'art, la cultura. I la seva identitat se'n ressentí favorablement. Quan algú els preguntava d'on ets? dubtaven què respondre. I en el dubte de les pròpies veritats comença la tolerància, la convivència, la cordialitat, que és l'objectiu de l'art i la cultura.

Eliseu Carbonell

[1] L'hivern de 1989 en Jaume Martí i Valls va explicar-me la història dels Amics de les Arts en el decurs d'una entrevista i em facilità tota mena d'informació. A partir d'aquell material vaig redactar un document que ara he reutilitzat per a escriure aquestes ratlles (N de l'A).